

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЇ
ТА ВИДАТНІ АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ**
(назва навчальної дисципліни)

спеціальність (напрямок) _____

спеціалізація _____

факультет _____ міжфакультетський курс _____

2021 / 2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою історичного факультету

“_19_” березня_____ 2021__ року, протокол №_8_

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Скирда В.В., канд. іст. наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри історіографії, джерелознавства та археології

Протокол від “_18_” березня_____ 2021__ року №_9_

Завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології

(підпис) Посохов С.І.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “_18_” березня_____ 2021__ року № 7_

Голова методичної комісії_____

(підпис) Тумаков О.І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історіографія археології та видатні археологічні відкриття» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) _____

спеціалізації _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історіографія археології» є всебічне висвітлення проблем, пов'язаних з появою та розвитком археологічних знань із моменту їх зародження до сучасного становища археологічної науки. В зв'язку з цим розглядаються основні етапи її становлення та розвитку, а також методи дослідження, якими користувалися дослідники в різні часи, видатні археологічні відкриття.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення етапів розвитку археологічної науки, починаючи з складання перших колекцій старожитностей та випадкових археологічних знахідок до планомірного вивчення археологічних пам'яток, становлення та розвитку археологічної науки на сучасному етапі. Вміти логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися археологічними джерелами, наочними приладами, додатковою літературою, використовувати основні археологічні терміни та поняття, проводити відповідні екскурсії, вести діалог, полеміку, аналізувати сучасні проблеми науки, визначати важливість археологічних відкриттів за основними критеріями. Під час лекцій і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи з історичними і археологічними джерелами, спеціальною та загальною літературою.

1.3. Кількість кредитів 3

1.4. Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-й
Семестр	
3-й	-й
Лекції	
50 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
30 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.

Самостійна робота	
10 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: що даний курс є невід'ємною частиною циклу археологічних дисциплін, вивчає основні етапи розвитку археологічної науки і дає можливість охарактеризувати кожен з них. Засвоєння питань курсу дозволить розширити знання про основні етапи вивчення археологічної науки та внесок окремих дослідників у розвиток даної галузі

вміти: володіти навичками систематизувати різноманітні дані про стан та розвиток археологічних знань на різних етапах еволюції даної науки, оцінити внесок окремих дослідників, наукових установ та музеїв для встановлення тих позицій, яка має археологічна наука на сучасному етапі, застосовувати історичні знання та засоби, аналітично та критично оцінювати інформацію, враховувати нові загальноосвітні тенденції науки. Логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, додатковою літературою, використовувати основні археологічні терміни та поняття, що зустрічаються під час вивчення даного курсу, вести діалог, полеміку, аналізувати сучасні проблеми археологічної науки. Під час лекцій і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи з спеціальною та загальною літературою.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Зародження археологічних знань та складання археології як наукової дисципліни

Тема 1. Зацікавленість старожитностями в країнах Стародавнього Сходу.

Міфи та легенди як зачаток історичних знань. Поява хронік та колекціонування в країнах Стародавнього Сходу. Біблія як історичне джерело.

Тема 2. Становлення історичної науки в античному світі.

Геродот та зародження історичної думки. Значення праці Павсанія «Опис Еллади». Особливості античної історіографії й поява терміну «археологія». Праці римських авторів як джерело вивчення археології.

Тема 3. Особливості розвитку історичної науки в період середньовіччя.

Ставлення до старожитностей і особливості розвитку історичного знання. Зацікавлення старожитностями гуманістів епохи Відродження. Киріак Анконський і його «Записки про давні речі».

Тема 4. Початок археологічних пошуків в Європі в XVII- XVIII ст.

Товариство дилетантів та антикварів у Англії в XVIII ст. Початок археологічних розкопок Геркулануму та Помпеї. Вінкельман і його внесок у вивчення античного мистецтва. Створення музеїв із колекціями старожитностей в Західній Європі. Видатні археологічні відкриття.

Тема 5. Розвиток археології в Європі у XIX ст.

Зародження епіграфіки та антропології. Внесок Томсена і Ворсо в археологічну науку. Праця Буше де Перта «Про кельтські допотопні старожитності». «Грецька історія» Ернста

Курціуса. Мортільє та розробка типологічного метода. Саутуола й початок палеолітичного мистецтва. Видатні археологічні відкриття.

Розділ 2. Розвиток вітчизняної археології. Сучасний стан археологічної науки.

Тема 1. Зацікавленість старожитностями в Східній Європі в XVII – середині XIX ст.

Зацікавлення старожитностями на Русі й інструкція 1684 р. Наказ Петра I про збирання старожитностей (1718 р.) і перші експедиції до Сибіру (Мессерштідт, Толстоухов). Перші музеї з археологічними колекціями в Російській імперії. Внесок в археологію членів Рум'янцевського гуртка. Початок вивчення слов'янських старожитностей в першій половині XIX ст. Створення перших установ, що займалися вивченням старожитностей. Видатні археологічні відкриття.

Тема 2. Розвиток археології в Російській імперії в другій половині XIX – на початку XX ст.

Археологічна комісія та її роль у розвитку археологічної науки. Граф О.С. Уваров та Імператорське Московське археологічне товариство. Археологічні з'їзди та їх значення. XII Археологічний з'їзд у Харкові (1902 р.). Видатні археологічні відкриття.

Тема 3. Вітчизняна археологія в XX – на початку XXI ст.

Стан археологічної науки в СРСР в 20-30-ті роки XX ст. Внесок О.С. Федоровського у розвиток археології. Розвиток вітчизняної археології після II світової війни. Видатні вітчизняні археологи та їх внесок у розвиток науки. Стан української археології на сучасному етапі. Видатні археологічні відкриття.

Тема 4. Видатні археологічні відкриття XX – початку XXI ст. у світі.

Мачу-Пікчу. Бірка – столиця шведських конунгів. Антські скарби. Золото скіфів. Скельні міста Арізони. Левові храми країни Куш. Огляд та характеристика інших видатних відкриттів (за вибором студентів).

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Зародження археологічних знань та складання археології як наукової дисципліни												
Тема 1. Зацікавленість старожитностями в країнах Стародавнього Сходу	2	1				1						
Тема 2. Становлення історичної науки в античному світі	2	1				1						
Тема 3. Особливості розвитку історичної	2	1				1						

[illegible]

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Найбільші досягнення археології в XIX ст..	2
2	Досягнення вітчизняної археології XX-XXI ст..	10
3	Найважливіші археологічні знахідки XX- XXI ст. у світі	18
==	Разом	30

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Зацікавленість старожитностями в Ассирії та Вавилоні	1
2	Античність і зародження наукових підходів до історії	1
3	Розвиток колекціонування за доби середньовіччя	1
4	Зародження археологічних знань на території Європи у XVII – середині XVIIIст.	2
5	Основні досягнення в галузі археології в Європі в пер. пол.. XIX ст.	3
6	Причини зацікавленості старожитностями в Східній Європі в XVII – середині XIX ст.	1
7	Видатні вітчизняні археологи другої пол.. XIX – поч.. XX ст.	1
	Разом	10

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю залік

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю в формі заліку без виконання залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завадання							Сума
Розділ 1			Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	
T1	T2	T3	T4	T5			100

T1, T2 ... – теми розділів.

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена	Індивідуальне завдання	Разом		

				навчальним планом				
T1	T2	T3	T4					100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

- Амальрик А.С., Монгайт А.Л. В поисках исчезнувших цивилизаций. – М., 1966.
 Антология советской археологии. – М., 1995. – Т. 1-3.
 Низовский А. 100 великих археологических открытий. М., 2002.
 Формозов А.А. О периодизации истории отечественной археологии // РА. – 1994. – № 4.
 Формозов А.А. Очерки по истории русской археологии. – М., 1961.
 Формозов А.А. Русские археологи до и после революции. – М., 1995.
 Формозов А.А. Страницы истории русской археологии. – М., 1986.

Допоміжна література

- Алексеев Л.В. Археология и краеведение в Беларуси. XVI – 30-е гг. XX в. – Минск, 1996.
 Амальрик А.С., Монгайт А.Л. В поисках исчезнувших цивилизаций. – М., 1966.
 Аникович М.В. О месте археологии в системе общественных наук // Категории исторических наук. – Л., 1989.
 Аникович М.В. Проблема определения археологии как науки в русской дореволюционной археологии // Историки об истории. – Омск, 1989.
 Антология советской археологии. – М., 1995. – Т. 1-3.
 Археология в российских университетах. – Воронеж, 2002 (Археология восточноевропейской лесостепи. Вып. 16).
 Арциховский А.В., Киселев С.В., Смирнов А.П. Возникновение, развитие и исчезновение «марксистской археологии» // СГАИМК. – 1932. – Вып. 1-2.
 Белокобыльский Ю.Г. Бронзовый и ранний железный век Южной Сибири. История идей и исследований. XVIII – первая треть XX в. – Новосибирск, 1986.
 Бибииков С.Н. К 50-летию археологической науки на Украине // СА. – 1967. – № 3.
 Бібіков С.М. До 50-річчя археологічної науки на Україні // Археологія. – 1968. – Т. 21.
 Булик Н. До питання про формування археологічної науки в Галичині у XIX ст. // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 2005. – Вип. 9.

- Генинг В.Ф. Очерки по истории советской археологии. – К., 1982.
- Жебелев С.А. Введение в археологию. Ч.1. История археологического знания. – Пг., 1923.
- Забелин И.Е. В чем заключаются основные задачи археологии, как самостоятельной науки? // Труды III АС в России бывшего в Киеве в августе 1874 года. – К., 1878. – Т. 1.
- Захарук Ю.Н. К дискуссии о статусе археологии // РА. – 1992. – № 4.
- История отечественной археологии: дореволюционное время. – Воронеж, 2004.
- Клейн Л.С. Введение в теоретическую археологию. – СПб., 2004.
- Клейн Л.С. Феномен советской археологии – СПб., 1993.
- Колпаков Е.М., Вишняцкий Л.Б. Современная советская теоретическая археология // Археологические вести. – Саратов, 1993. – Вып. 1.
- Курінний П. Історія археологічного знання про Україну. – Полтава, 1994.
- Лазаревич О.В., Молодин В.И., Лабетский П.П. Н.К. Рерих – археолог. – Новосибирск, 2002.
- Лебедев Г.С. История отечественной археологии. – СПб., 1992.
- Любичев М.В., Скирда В.В. Начальный этап изучения черняховской культуры в днепродонецкой лесостепи // Актуальні проблеми сучасної науки і дослідження молодих вчених м. Харкова. – Харків, 1998.
- Мартынов А.И. Историография археологии Сибири. – Кемерово, 1983.
- Матющенко В.И. 300 лет истории сибирской археологии. – Омск, 2001. – Т. 1.
- Михальченко С.И. Владимир Бонифатьевич Антонович (1843-1908) // Историки России XVIII-XX веков. – М., 1997. – Вып. 4.
- Михальченко С.И. Киевская школа: Очерки об историках. – Брянск, 1994.
- Монгайт А.Л. Археология и современность. – М., 1963.
- Очерки истории исторической науки в СССР. – М., 1955-1985. – Т. 1-5.
- Платонова Н.И. История археологической мысли в России (последняя треть XIX – первая треть XX вв.). Автореф. дис. ... док. ист. наук. – СПб., 2008. – 38 с.
- Погодин М.Н. Судьбы археологии в России // Труды I АС в Москве 1869. – М., 1871. – Т. 1.
- Пряхин А. Д. История советской археологии. – Воронеж, 1986.
- Равдоникас В.И. За марксистскую историю материальной культуры // Известия ГАИМК. – 1930. – Т. 7. – Вып. 3-4.
- Радянська література з археології України 1967-1975 рр. – К., 1978.
- Рыбаков Б.А. Советская археология за 50 лет // ВИ. – 1968. – № 1.
- Санкт-Петербург и отечественная археология. Историографические очерки. – СПб., 1995.
- Скирда В.В. Археологічна наука у Харківському університеті (1805-1920 рр.). Автореф. дис... канд. іст. наук. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 188 с.
- Скирда В.В. Археологічні дослідження В.В. Пассека на Харківщині // ВХУ. – 1998. – № 413. – Вип. 30: Серія Історія.
- Ситник О. Археологічна наука у Львові: перша половина XX ст.–Львів–Жешів, 2012.– 365с.
- Скирда В.В. Перші спроби археологічних досліджень вченими Харківського університету // Проблеми історії та методології історичної науки: Харк. історіогр. зб. – Харків, 1998.
- Скирда В.В. Профессор Е.К. Редин как археолог // ВХУ. – 1997. – № 396. – Вип. 29: Серія Історія.
- Скирда В.В. Роль О.С. Федоровського у вивченні і популяризації найдавнішої історії Харківщини // Тези Всеукр. краєзнавчої конф., присвяч. 70-річчю Українського комітету краєзнавства. – Харків, 1995
- Скирда В.В. Харківський Археологічний музей під керівництвом О.С. Федоровського // Другі Сумцовські читання. – Харків, 1996.
- Скирда І.М. XII Археологічний з'їзд: передумови, перебіг подій, історичне значення. Харків, 2018.
- Советская археологическая литература. Библиография. – М.; Л., 1959-1989.

- Супруненко О.Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України. Лубенський музей К.М. Скаржинської. – Київ – Полтава, 2000.
- Тихонов И.Л. Археология в Санкт-Петербургском университете. Историографические очерки. – СПб., 2003.
- Тункина И.В. Русская наука о классических древностях (XVIII - середина XIX в.). – СПб., 2002.
- Уваров А.С. Что должна обнимать программа для преподавания русской археологии, и в каком систематическом порядке должна быть распределена эта программа? // Труды III АС в России бывшего в Киеве в августе 1874 года. – К., 1878. – Т. 1.
- Формозов А.А. О периодизации истории отечественной археологии // РА. – 1994. – № 4.
- Формозов А.А. Очерки по истории русской археологии. – М., 1961.
- Формозов А.А. Русские археологи до и после революции. – М., 1995.
- Формозов А.А. Страницы истории русской археологии. – М., 1986.
- Худяков М.Г. Дореволюционная русская археология на службе эксплуататорских классов. – Л., 1933.
- Чайлд Г. Прогресс и археология. – М., 1949.
- Шовкопляс І.Г. Розвиток радянської археології на Україні (1917-1966). – К., 1969.
- Щавелев С.П. Историк русской земли: Жизнь и труды Д.Я. Самоквасова. – Курск, 1998.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

<http://www.vgosau.kiev.ua/>
<http://archeology.kiev.ua/>
<http://www.archeology-ck.ru/>
https://vk.com/archeology.kiev_d/